

DE OSSENKOOPER VAN 'sHERTOGENBOSCH.

Een geschiedkundig verhaal uit het begin van den tachtigjarigen oorlog.

(Vervolg en slot van blz. 697).

HOOFDSTUK XVII.

Eens op een avond, — 't was nog in diezelfde maand Maart — terwijl Mr. Herman zich haastig naar huis spoedde, hield hem een vreemdeling aan. Op 't eerste oog was de man een varensgezel, althans hij was in schipperskleeren gestoken. Maar z'n heele houding, z'n manier van spreken en z'n gang verrieden oogenblikkelijk dat hij niet was waarvoor hij door wilde gaan. Hij vroeg onzen Ossenkooper den weg naar een taveerne, die toevallig genoeg vlak in de buurt van Van Bombergens woning lag.

Alvorens te antwoorden keek de Ossenkooper hem doordringend aan en daarop zei hij:

„Ik zal u zelf even naar .... den heer Van Bombergen brengen .... jonker.”

De ander verschrok zichtbaar, maar voor verraad vreezend, herstelde hij zich spoedig en probeerende onverschillig te doen, vroeg hij tamelijk ruw:

„Man, ben je dronken — of gek.”

„'t Een noch het ander, jonker,” her-
nam De Ruyter met een fijn lachje,

xxv

„men noemt mij gewoonlijk Mr. Herman de Ruyter, de Ossenkooper.” En meteen haalde hij van onder z'n wambuis een kleine geuzenpenning te voorschijn, welke hij den verbluften edelman ter geruststelling voorhield.

„Te deksel, sinjeur,” antwoordde de vreemdeling, nu ook lachend, „ge hebt scherpe oogen. En ik dacht nog al me zoo goed vermomd te hebben, en ik liep daar straks met zoo rustigen stap toen ik even voor 't sluiten de poort binnenkwam. Nu, in ieder geval, ik ben in goede handen gevallen.”

En met De Ruyter opstappende in de richting van Van Bombergens woning vervolgde hij: „'t schijnt er hier maar tamelijk slecht voor te staan.”

„Stil, stil, jonker,” fluisterde De Ruyter, „hoe slechter het er voor staat, hoe minder Jan en alleman er mede te maken heeft. Maar gij, komt gij ons geen bericht van spoedige hulp brengen?”

Ontkennend schudde de ander het hoofd en nu z'n stem zelf tot fluisteren dwingend zei hij:

„'t Word al donkerder voor ons arme

48

land, vriend. Niemand die jullie helpen kan of wil. De schrik is allen om het hart geslagen. Vele edelen hebben zich na de woeste beeldstormerij van de zaak der nieuwe religie afgekeerd."

"Daar hebben die van de nieuwe religie toch niets mee van doen gehad," meende De Ruyter.

"Dat weet ik ook wel," was het wederwoord, "maar wie in benauwdheid zat, omdat hij zich in een onvoorzichtig oogenblik bij het Verbond aangesloten had, vond daarin toch schoone gelegenheid zich te onttrekken."

"Lafaards," mompelde Ossenkooper.

"Luister verder," hernam de ander. "Er is meer. Koning Philips is woedend op ons allen. *Wij* hebben natuurlijk de Beeldstormerij aangestookt. De Roomschen hebben het niet belet. Dus moeten we allen gestraft worden. *De hertog van Alva komt om ons te tuchtigen.*"

Zelfs De Ruyter verbleekte, zoo zeer was heel Nederland onder den schrik van dien naam.

"En Oranje en Brederode?" vroeg hij aarzelend.

"Van den laatste kom ik juist, uit Vianen, waar hij zich versterkt heeft gelijk gij weet. En — ik kan het u ook wel zeggen — hij kan geen man missen en denkt er hard over het land te ruimen eer die Spaansche bloedhond hier is. Wat Oranje betreft: die vertrekt naar Duitschland, waar hij meer voor Nederland meent te kunnen doen, dan wanneer hij blijft. Alleen Egmond wil Alva afwachten — om z'n hoofd te verliezen, — de dwaas."

De Ruyter had nauwelijks lust meer iets naders te vragen. Toch kwam na eenige oogenblikken over z'n lippen: "En wij dan? Hier in Den Bosch?"

"Brederode's raad aan Bombergen luidt, dat hij eveneens zoo spoedig mogelijk make buiten 't land te zijn, en gijlieden deedt wellicht verstandig,

binnen Den Bosch ook niet op Alva's barmhartigheden te blijven wachten."

Ze waren aan Bombergens woning genaderd. Toen hun de deur geopend was, nam de Ossenkooper haastig afscheid van den vermomden jonker, terwijl hij dezen verzocht den heer van Bombergen te willen melden, dat hij morgenochtend zou weerkeeren.

't Was toch een gewichtige avond voor onzen Ossenkooper. Ten zijnen huize kwam nog eens het Consistorie te zamen, om over den toestand te spreken zeer zeker ook. Maar nog andere, niet minder gewichtige dingen waren er op handen.

Doch laat ons zelf even met De Ruyter mede loopen en zien wat er gaande is.

Reeds vinden we in het bekende huis alle leden van het Consistorie vereenigd. Ook moeder Mariken wacht er op de komst van haar man, dien ze weer terug heeft gevonden in de laatste weken — toen Job zoo naar was. En waar de jongen nu is? Hij slaapt reeds, want vroeg naar bed en veel rusten is voorloopig nog het parool.

Maar vergeet oock niet op te merken, dat zich nóg een onzer bekenden hier bevindt, al houdt hij zich bescheidenlijk op den achtergrond. Juist: 't is Gerard, eens de knecht van Brimeu; en nu — ziet gij wel, hoe een stille glimlach op Mariken's gelaat ligt? — nu een dienstknecht van Jezus Christus. Want niet te vergeefs is de eenmaal verstootene, voor de tweede maal in De Ruyters woning geweest. Hij heeft er, èn door zijn eigen ziekbed èn door Jobs krankheid èn door het voorbeeld van vrouwe De Ruyter vooral, de toevlucht leeren nemen tot dien Heiland, die geen striemen sloeg, maar striemen droeg.

Op de vergadering van dezen avond, zal hij voor 't verzameld Consistorie —

ook dominee Van Driest is aanwezig, merkt ge wel? — belijdenis doen van de hope, die in hem is, en tot lidmaat van de Kerke Christi worden aangenomen.

Verbaast het u nu nog, dat hij wat bleek ziet? Bedenk, het is een ernstige stap, niet het minst in deze dagen, nu er dood of leven mee gemoeid is een kind van God te zijn.

Als deze plechtigheid is afgelopen, wanneer de waardige prediker in vurig gebed dezen nieuwen broeder aan den Heere heeft opgedragen, als er gedankt is voor het behoud van De Ruyters eenig kind, en de nooden van heel de verdrukte kudde op Gods vaderhart zijn neergelegd, dan treedt Mr. Herman op Gerard toe en hem de gulle hand toestekend, zegt hij: „Wees nu welkom, als trouw bondgenoot.”

En „ja” is 't antwoord, „laat mij mee strijden en mee lijden met de verdrukten, niet meer uit haat, maar omdat wij Gode meer moeten gehoorzamen, dan de menschen.”

Ook was er blijdschap in den hemel, omdat er een zondaar bekeerd was.

Maar hier beneden, maar in des Ossenkoopers woning, werd de vreugde getemperd door veel zorg.

Mr. Herman verhaalde hoe hij den jonker van Batenburg ontmoet had, in schipperskleederen, als afgevaardigde van Brederode. Hulp was er niet meer te wachten. Alleen te blijven strijden tegen Alva's tienduizenden, het zou dwaasheid zijn voor de handvol Bosscher geuzen.

„Maar laat Oranje z'n aangevangen werk binnen Den Bosch nu in den steek?” vroeg een der broederen in z'n onnoozelheid.

Toen vloog een donkere blos van schaamte op Mr. Hermans manlijk gelaat. Daarop zei hij: „Broeders ik heb een bekentenis te doen. Ik ben

noch naar den Prins te Brussel, noch naar het Consistorie te Antwerpen geweest, toen Brimeu de stad begon te bedreigen. Ik vreesde, dat de reis te ver en de hulp toch niet te verkrijgen zou zijn. Daarom begaf ik mij naar Vianen, naar den heer van Brederode, met verzoek om een goed kapitein. Gij weet wien hij medegaf. 't Was de heer Van Bombergen. Ik was daar zeer blij mede, want reeds aanstonds heb ik gevoeld, dat Van Bombergen de man was, die ons helpen kon. Hij heeft ook geholpen.

Doch onderweg reeds bedachten wij, dat de regeering hem het bevelheerschap zou weigeren, indien hij van niemand opdracht bekomen had. Daarom beriepen we ons op Oranje, Hoogstraten en Brederode in de hoop, dat die onzen toestand begrijpen en binnen drie dagen wel een schriftelijke opdracht zenden zouden. Dat deden ze niet. Begrijpt ge nu waarom Bombergen nimmer z'n lastbrief liet zien. Ik erken, deze leugen was niet goed, al meenden wij er het goede uit te doen voortkomen. Ik heb er genoeg onder geleden. Langen tijd meende ik, dat daàrom onze zaak moest mislukken. Maar ik heb begrepen, dat God om de leugen van één mensch, den loop van een rechtvaardige zaak niet zou belemmeren. 't Is klaarblijkelijk Zijn tijd nog niet. Brederodes raad en Oranjes voorbeeld zijn verstandig; wij moeten wijken voor een poos. Eens zal het zonlicht der vrijheid toch lichten over dit land. Eens zullen wij of onze kinderen hier God kunnen dienen naar den eisch van Zijn woord. En zoo *wij* 't niet beleven, dan nog kunnen wij moedig sterven met de gedachte, dat ons kroost dankbaar aan ons zal terug denken en God zal danken, die hulpe gaf, ondanks onze fouten.”

Toen De Ruijter zweeg, was er niemand die hem een verwijt deed.

Gevoelden ze, dat hij veel had geleden om z'n leugen? Ja, ze gevoelden meer. Hij was het, ondanks z'n fout, die voor Den Bosch gedaan had, wat er gedaan was, die heel Nederland had laten zien, al was het slechts voor eene spanne tijds van acht weken, dat een stad kon vrij zijn en gelukkig; hij, met Van Bombergen: de edele Edelman en de edele Ossenkooper.

* * *

't Werd gauw genoeg bekend in Den Bosch, dat Van Bombergen moest gaan vertrekken. Of de Roomsgezinden, of de heer van Merode en de Kanselier juichten!

Maar nog was de macht van die der nieuwe religie groot binnen Den Bosch. Zou Van Bombergen dan zòò vertrekken, schandelijk verjaagd? Dat gedoogde geen Geus, dat gedoogde Mr. Herman allermint.

In grooten getale voor en in 't Stadhuis samengestroomd, *eischten* de mannen van de nieuwe religie nog eens: den Bevelhebber zou een getuigschrift uitgereikt worden, en een schitterend, dat hij Den Bosch als edelman, moedig en trouw tegen een vijand verdedigd had. Hij kreeg z'n getuigschrift.

Maar er moest meer komen. De stad die zoolang verraders als de Kanselier en de heer van Merode den kost had gegeven kon ook den Bevelhebber betalen. Men betaalde zijn gansche vertering en een geschenk van drie honderd gulden daarboven.

En toen . . . . doch neen, kom mee, kom mee! Met eigen oogen willen we zien.

't Is Vrijdag, de 11^e April 1567, een sombere, regenachtige lentedag. Geen zon is zichtbaar, al moet het

reeds over twaalfen zijn. En de gezichten der menschen zijn bedroefd als het gelaat des hemels. Meest alle zijn 't Geuzen, die de glibberige straten bevolken en wij gaan met hen, ginds naar de Hinthamerpoort. Wacht nu een weinig, maar niet lang.

Zie, ginds nadert reeds een kleine optocht. Twee wagens schommelen langzaam, langzaam hier op aan. Wat zijn ze vol gepakt, vol vrouwen met kinderen en daarnaast loopen mannen, al lieden van de nieuwe religie. Zie, daar zit vrouwe De Ruyter en naast haar zit Job, beide bleek en met bekreten gelaat. Doch Mr. Herman is er niet. Wel ontwaar ik daar baas Merleyn met z'n nog niet geheel herstelde handen. En dat is Mr. Jochems vast. Hij praat en pocht niet meer. Alleen Lieven probeert al voortgaande naast den tweeden wagen z'n vriendje wat op te monteren. Tevergeefs.

Nu volgt een gansche stoet van haakbusschutters wel zestig of zeventig. Doch die zullen slechts tot enkele mijlen buiten de stad den optocht vergezellen, als eerewacht voor dien edelman te paard. Ge hebt het geraden: 't is Van Bombergen. Zie hij weent. En op dat gezicht, vloeien vele tranen. De honderden die bij de poort staan toe te zien voelen nu eerst goed, dat zij *hem* lief hadden, dat *hij* van hen hield . . . .

Vaarwel, edele edelman! God spare uw sterken arm en goed zwaard nog lang voor de zaak van Gods kinderen! En ondanks uwe fouten, wij zullen u niet vergeten!

En aan zijn zijde rijdt een ander nog, zwijgend met gebogen hoofd. 't Is Mr. Herman, die hem acht weken tevoren binnen Den Bosch heeft gebracht, die de stad nu zelf moet verlaten; voor immer; met achterlating van bijna al z'n wereldsch goed, om rond te zwerven

in den vreemde, om straks, twee jaar later, nog eens een stoutmoedige daad te verrichten; nu wezenlijk in opdracht van den Prins, om de Oranjevlag te planten, de vrijheidsvlag, op den toren van Loevesteijn, en daar te sterven een glorievollen dood, gelukkig eer Alva hem in handen krijgt.

Moeder Mariken weet van dát leed nog niet.

Goddank! En Job zal nog eens genieten van de toch verkregen vrijheid en zich met trots en dankbaarheid herinneren dat het *zijn* vader was

DE OSSENKOOPER VAN 's HERTOGENBOSCH.

Tweeërlei Kerstfeest.

(Vervolg en slot van blz. 702).

't Was nu Woensdag. Nòg twee dagen en 't zou Kerstfeest zijn. Dat wil voor alle menschen heel wat zeggen. Voor de meeste kinderen wat plezierigs. Voor Johannesje beteekende het: veel krijgen, veel lekkers en moois — en nog meer willen hebben en ontevreden en dubbel vervelend zijn; voor Mineke en Angenietje en kleine Zus beteekende het weer heel wat anders. Wat dan? Ze konden het nog niet zeggen, want Moe kon zoo echt geheimzinnig zijn tegen dien gewichtigen tijd. Maar altijd was er toch nog wel een verrassing geweest. Wat was het al niet heerlijk om midden tusschen al het werk, daar zoo stilletjes over te zitten denken, wát het zijn zou: gepofte appelen, of gebraden kastanjes, misschien zelfs wel een koek in den pot met krenten, succade en snippers en met een korst zoo fijn gebakken, zoo hard en toch zoo bros, dat zelfs tante Chloe uit de Negerhut niets aan te merken zou gehad hebben.

Doch dat waren allemaal gissingen, meer niet. 't Kon ook heel goed wezen, dat Moe 't er niet af dorst te nemen dit keer. Ook al goed. Feestvreugde zou er toch zijn: drie Zondagen achter elkander, samen naar de kerk, waar 't

zoo echt rustig-gezellig en toch plechtig was met de avondbeurt. Zus, die nog wel eens moeite had om iets te onthouden van 't geen de Dominee zei, liet zich wel honderd malen vertellen in deze dagen, dat ze 't met Kerst-avond ook wel begrijpen zou. De Kerst-geschiedenis, dat was zoo makkelijk en eenvoudig, dat 't zelfs voor een heel klein meisje van vijf jaar, niet te moeilijk was, meende Angenietje. Doch Mineke hield stijf en strak vol dat niemand dan toch zóó vertellen kon als moeder, wat zeker ook wel waar was.

In ieder geval en op allerlei wijze: 't was heerlijk, dat Kerstfeest op handen was . . . . .

„Jawel, jawel,” dacht Moeder, „maar drie dagen Zondag is ook drie dagen zonder verdiensten. Nu, dan moest er maar harder gewerkt worden vóór dien tijd, ook moest de japon voor Mevrouw Van Losser nog af. Zoo werd er dien Woensdag verder niet meer aan sneeuwballen gedacht en gepiekt en gepiekt, tot de handen en de oogen er zeer van deden.

Of 't klaar kwam? Wel neen. Donderdagmorgen ging 't weer van voren af aan.

De meisjes zaten nog al stil en schenen

zoo vroolijk niet als anders. Moeder begreep het wel. Laat naar bed gegaan den vorigen avond, tamelijk vroeg op vandaag, 't was wel wat veel voor hun jonge krachten.

„Moet u nog veel Moe?” vroeg Mineke, die Zaterdag hield omdat het morgen eerste Kerstdag was.

„O, heden, neen” weerde moeder af, „wat anders.”

„Mogen we een sneeuwpop maken?” informeerde Mineke.

„Ook al niet” was het antwoord. „Dan zeker gaan sleden,” besliste Angeniet.

„Jij hebt het geraden,” lachte Moe, „met de Kerstdagen willen we het niet

koud hebben. De boschwachter heeft me nog gisteren gezegd, dat hij wel een mooie vracht hout voor ons op zij gelegd heeft, jullie haalt voorzichtig de slee van den zolder, zet zus dik ingestopt er op en maakt een echte sleejool van middag. Watblijft?”

„Ja, ja, hoezee!” juichte het klaverblad, „maar eten we dan wat vroeg?”

„Als je maar doorwerkt.”

Zoo was de goede stemming er weer in. En ik betwijfel of ergens op de wereld de rijkste kinderen gelukkiger waren, dan dit eenvoudige drie-span, toen ze dien middag na veel omzien en hand-

„Zus is zoo koud!”

„Nou of!” zuchtte Angenietje ongevraagd.

„'t Zal wel schikken hoor”, beweerde Moe, „weet je wat, als jullie me nou heel goed helpt tot aan den eten, weet ik iets dat je misschien wel bevallen zal.”

„Vertelt Moes dan vanmiddag?” vlei-de zus.

kussen voor Moe, het dorp uit en den boschweg ophouden.

Zus was boven de wolken: 't ging zoo heerlijk gauw en zacht! Een ding slechts speelt haar: dat ze al zoo gauw bij de boschwachterswoning waren.

Spoedig was de slee hoog opgeladen. Zus kreeg haar plaats boven op en

daar 't vroeg donker was, werd gezwind de terugtocht aangevangen.

Maar met een leege slee kom je vlugger vooruit dan met een volle. Dat merkten Mineke en Angenietje ook. Bovendien werd het in den namiddag al guurder. Zoodat op een gegeven oogenblik de kleine met een stem vol tranen snikte: „Zus is zoo koud!”

Arme Zus! wat was daar aan te doen. Even stil houden dan maar en die kleine blauw roode knuistjes in de handen der groote zusters houden, dan er nog eens flink op blazen tot de ergste tinteling over is en — voorwaarts maar weer.

Nu, toen ze een kwartiertje later thuis kwamen en Moe's opgeruimd gelaat zagen was dat kleine verdriet ook al gauw weer vergeten.

„U hebt een verrassing”, lachte Mien.

„Zeg u nou eens wát?” vleide Angeniet.

„Ik zeg niets,” antwoordde Moe.

Maar na lang aanhouden liet ze toch zooveel uit, dat ze 's middags met de japon naar mevrouw Van Losser geweest was, en dat de oude meneer, de meisjes kenden hem wel, dien dikken meneer die altijd snoof, over hen gesproken had.

Hoe de meisjes ook verder vorschten, meer kwamen ze niet te weten, en 's avonds, toen Zus al lang sliep, lagen zij samen nog druk te bepraten, wát het zijn zou.

* * *

De eerste Kerstdag brak aan. Moe bleef even geheimzinnig. 's Morgens uit de Kerk — Zus had een heeleboel onthouden — kwamen ze thuis, dronken koffie met suiker, aten snijboonen met worst, maar verlangden er toch duchtig naar dat het avond mocht worden.

's Middags liepen de gesprekken natuurlijk over feesten. Zus, die nog nimmer een Kerstboom had gezien, luisterde met open mond, toen Mineke van al die heerlijke lichtjes en gouden en zilveren versierselen verhaalde. En wat ze zich van den grooten Engel boven in den top des booms voorstelde, zal wel niemand ooit te weten komen.

„He”, verzuchtte ze, „als we dat nog erez zien konden.”

„Bij juffrouw Bickers, de moeder van Johannesje,” deelde Angeniet mede, „zag ik gisteren een klein boompje brengen.”

„Waarom hebben wij geen Kerstboom Moeke?” vroég Zus.

„Omdat Moeke dat niet betalen kan, lieveling,” was het antwoord.

't Was heel goed te zien, dat Zus, dat toch eigenlijk wel erg naar vond.

Ook de groote zussen zaten zoo bar nadenkend uit het raam te kijken, dat Moeke het gevoel kreeg of er drie hartepoortjes wijd open gingen om het duiveltje der ontevredenheid binnen te laten. Stil voor zich heen begon ze te zingen:

Ook u, ook mij wordt nu gemeld,
Dat God ons zóó bemint,
Dat Hij Zijn Zoon op d'aarde zond
Als zwak en hulploos kind.

Halverwege reeds zongen de meisjes mee, en ze hadden Moeder begrepen, toen ze saam het volgende coupletje inzetten:

Daar is op aard geen hooger goed
Dan Jezus' kind te zijn.
Wasch, Heiland, met Uw dierbaar bloed
Ook onze hartjes rein.

Maar dat was het eenige Kerstlied niet, dat ze kenden. Oude en nieuwe werden dien middag nog gezongen, waarin ze op velerlei wijzen het nog eens

uitspraken, dat de groote beteekenis van 't Kerstfeest toch wel is: dat Jezus op aarde kwam om zondaren zalig te maken.

der aan. Gingen ze uit op dit uur?
„Ja, kijk maar zoo wonderlijk niet,” lachte Moeder, „ik heb wel zin om een

. . . . toen Marietje, het dochtertje van mevrouw Van Losser, bij den boom zong.

„En gaan jullie nu mee?” vroeg Moe, nadat de lamp al een poosje gebrand had.

Verwonderd keken ze alle drie Moe-

wandelingetje te maken. Zet de mutsen maar op, doe de mantels maar aan, ik zal Zus er eens lekker instoppen en dan: vooruit.”

Nu daar zat meer achter: de meisjes begrepen het wel. Maar wat?

Klokslag zes stapten ze met Moeder de deur uit. Tien minuten later hielden ze voor het villatje van mijnheer Van Losser stil.

„Zus,” fluisterde Mineke, „we mogen den Kerstboom zien.”

Ja, zoo was het ook. De goede, oude heer met z'n onafscheidelijke vriendin, de snuifdoos, in de hand, stond het viertal reeds op te wachten. Nu, van hem was dan ook het plannetje uitgegaan, dat hij een weekje te voren met z'n schoondochter (mevrouw Van Losser) besproken had, om die meisjes van de flinke juffrouw Verwoest ook eens een echt prettig Kerstfeest te bezorgen.

Wat keken de kinderen hun oogen uit naar al de heerlijkheid van dien lichtenden boom! Ze waren eerst wel een beetje verlegen, toen ze de deftige, vreemde gasten groeten moesten. Maar nadat meneer voor hen een echt stil hoekje in de tweede helft der kamer had uitgezocht, waar ze toch ook alles best zien konden, raakten ze meer op hun gemak. Zelfs Zus dorst goed antwoord te geven, toen mevrouw Van Losser vroeg wat het Kerstfeest betekende.

Maar de vreugde steeg ten top toen ze elk van dien mooien boom een flink pak kregen. Zus wou het gewoon niet meer los laten. Ze hield het kramp-

achtig op haar knieën geklemd, terwijl ze met open mond luisterde, toen Marietje, het dochtertje van mevrouw Van Losser, bij den boom zong.

En wat kon meneer mooi vertellen en zoo grappig! Neen, maar ze waren in de wolken, toen ze dicht bij half

..... en — hij had kiespijn!

negen, na veel bedanken huiswaarts keerden.

Maar toen, op den tweeden avond, het spannetje thuis om het vuur zat, en ze nog snoepten van het lekkers op den vorigen avond meegekregen; en ze Moeke aan het vertellen kregen, tot het waarlijk al weer bij negenen geworden was, toen zei Zus uit den grond